

ENHET
Enheten för Samhällspolitik
HANDLÄGGARE
Joa Bergold

DATUM
2022-09-21
ERT DATUM
2022-10-17

DIARIENUMMER
20220212
ER REFERENS
S2022/02803

Socialdepartementet

103 33 Stockholm

LOs yttrande över Remiss angående betänkandet Rätt och lätt – ett förbättrat regelverk för VAB SOU 2022 nummer 31

LO har givits möjlighet att svara på remissen på SOU 2022:31 och vill lämna följande synpunkter.

Sammanfattning

- En första övergripande utgångspunkt är att LO anser att det är mycket viktigt att värna legitimiteten i socialförsäkringarna. För att kunna bibehålla generösa och välfungerande försäkringssystem krävs tillräckliga kontroller av att försäkringar används rätt utifrån sina syften. LO anser därför att det är mycket angeläget att medveten felanvändning och fusk med den tillfälliga föräldrapenningen (TFP) upptäcks och motverkas. Oavsiktliga fel måste förebyggas genom enkla system och god information. LO anser inte att generella försämringar av ersättningssystem är rätt strategi för att minska felanvändning av gemensamma försäkringar.
- Ytterligare en utgångspunkt för LO är regelförändringar i den tillfälliga föräldrapenningen inte får försvåra eller försämra möjligheten att använda försäkringen för de grupper som är mest beroende av att den fungerar väl. LO-förbundens medlemmar har i högre grad än tjänstemän och akademiker styrda arbetstider på arbeten som måste utföras på plats. Möjligheten att lösa omsorgen om sjuka barn genom att arbeta hemma är mycket begränsad. Därför är rätten till ledighet och ersättning via den tillfälliga föräldraförsäkringen särskilt viktig för föräldrar i LO-yrken.
- LO vänder sig mot en bild av att föräldrar använder den tillfälliga föräldrapenningen för nöjes eller bekvämlighets skull, till exempel genom att stanna hemma en extra dag. Det inkomsttapp som vab innebär är stort för LO-förbundens medlemmar och slår hårt inte minst mot ensamstående mammor. Det är inte något som görs av bekvämlighet.

POSTADRESS 105 53 Stockholm
BESÖKSADRESS Barnhusgatan 18
TELEFON 08-796 25 00 TELEFAX 08-24 52 28
E-POST mailbox@lo.se HEMSIDA www.lo.se
ORGANISATIONSNUMMER 802001-9769
BANKGIRO 368-4834 PLUSGIRO 8 50-8

Landsorganisationen i Sverige

LO tillstyrker

- LO tillstyrker utredningens förslag om att Försäkringskassan (FK) bör öka andelen särskilda kontroller inför beslut om tillfällig föräldrapenning.
- LO tillstyrker även utredningens förslag om att korta tiden för ansökan från dagens 90 dagar till 30 dagar.
- LO tillstyrker förslaget att Försäkringskassan ska få tillgång till inkomstuppgifter i arbetsgivardeklarationen vid ansökan om TFP.
- LO tillstyrker förslaget om att Ekonomistyrningsverket ska utreda om fler uppgifter, till exempel frånvaro, kan inkluderas i arbetsgivardeklarationen. Ett sådant uppdrag måste även innefatta analys av rättssäkerheten för den anställda i det fall arbetsgivare registrerar felaktiga uppgifter.
- LO tillstyrker utredningens förslag att utöka rätten till tillfällig föräldrapenning vid särskilda behov från 16 till 18 år.
- LO anser liksom utredningen att taket in den tillfälliga föräldrapenningen på sikt bör höjas till 10 prisbasbelopp, och i ett första steg till samma nivå som sjukpenningen, 8 prisbasbelopp.
- LO ställer sig positivt till de nya förmånssituationer som föreslås. Särskilt positivt är att utredningar och möten med personal som lyder under socialtjänstlagen (SoL) föreslås ingå.
- LO tillstyrker utredningens förslag att tydliggöra praxis att en arbetslös ska avstå ersättning med arbetslöshetsförsäkring för att få TFP, men att kravet inte ska gälla om föräldern blir arbetslös under en sammanhängande period med hel ersättning.

LO ifrågasätter/avstyrker

- LO anser inte att utredningen i tillräcklig grad tagit hänsyn till anställdas med atypiska arbetstider och anställningsformer problem att få rätt till ersättning.
- LO anser att förslaget om att begränsa den tillfälliga föräldrapenningen till 40 dagar (utan intyg) inte är ändamålsenligt. I stället för en mer överskådlig försäkring riskerar det att leda till ökad administration och en ökad efterfrågan på läkarintyg. Retroaktiv avräkning av intygsfria dagar motverkar det signalvärde som utredningen vill uppnå. LO anser att stärkta kontroller är bättre än begränsningar för att minska felanvändning av försäkringen.
- LO anser att borttagandet av kravet på bedömning av allvarligt sjukt barn är rimligt och kan underlätta för många föräldrar. Det är dock mycket viktigt att kravet på allvarlighet inte implicit ligger kvar i bedömningen och att det i praktiken blir svårt för föräldrar till barn med långvariga behov att få rätt till TFP, trots utredningens intentioner om motsatsen.

- LO anser inte att utredningen presenterat några förslag som kan förväntas leda till en mer jämställd användning.

Försäkringens legitimitet

LO anser att det är mycket viktigt att legitimiteten i socialförsäkringarna är hög. Det är en förutsättning för att kunna bibehålla generösa och välfungerande försäkringssystem och förutsätter att det finns tillräckliga kontroll av att försäkringen används på det sätt som den syftar till. Därför är det mycket angeläget med åtgärder för att medveten felanvändning och fusk med den tillfälliga föräldrapenningen upptäcks och motverkas. Välfärdsbrott kan aldrig accepteras.

Både utredningen och Försäkringskassan konstaterar även att stora delar av de fel som upptäcks är oavsiktliga och beror på regelverkets komplexitet. Det kan handla om felaktigt ifyllda datum och arbetstider, utan att föräldrar haft som syfte att tillskansa sig ersättning på fel grunder. Sådana fel måste motverkas med god information och enkla regler, som utredningen också vill åstadkomma.

LO anser inte att generella försämringar av ersättningssystem är rätt strategi för att minska felanvändning av gemensamma försäkringar. Det slår alltid hårdast mot de grupper som har stort och legitimt behov av systemen. Att systemen är generösa är i sig inte någon anledning att strama åt dem, utan är snarare en förutsättning för att skapa adekvat skydd för den arbetande befolkningen. Balansen mellan försäkringens räckvidd och oönskade beteenden måste främst gå via förebyggande och god kontroll.

LO vänder sig mot en bild av att föräldrar använder den tillfälliga föräldrapenningen för nöjes eller bekvämlighets skull, till exempel genom att stanna hemma en extra dag. Det inkomsttapp som vab innebär är stort för LO-förbundens medlemmar och slår hårt inte minst mot ensamstående mammor. Det tappet görs inte av bekvämlighet.

LO tillstyrker utredningens förslag om att Försäkringskassan bör öka andelen särskilda kontroller innan beslut om tillfällig föräldrapenning tas, samt informera föräldrar om att sådana kontroller kan komma att göras.

LO tillstyrker även utredningens förslag om att korta tiden för ansökan från dagens 90 dagar till 30 dagar. En kortare ansökningstid kan minska risken för fel på grund av sammanblandning av datum. Eftersom rätten till ledighet är kopplad till ersättning via försäkringen borde arbetsgivare också ha ett intresse av att uppmuntra och påminna den anställde att ansöka om ersättning så snart som hen anmält frånvaro.

LO tillstyrker förslaget att Försäkringskassan ska få tillgång till inkomstuppgifter i arbetsgivardeklarationen vid ansökan om TFP. LO tillstyrker även förslaget om att Ekonomistyrningsverket ska utreda om fler uppgifter, till exempel frånvaro, kan inkluderas i arbetsgivardeklarationen. Ett sådant uppdrag måste även innefatta analys av rättssäkerheten för den anställda i det fall arbetsgivare registrerar felaktiga uppgifter.

Villkor för föräldrar med atypiska anställningar och arbetstider

Utredningen föreslår att Försäkringskassan ska få i uppdrag att förtydliga information om rätt till TFP för föräldrar med olika typer av anställningar och arbetstider.

Utredningen konstaterar att det framför allt är föräldrar med oregelbunden arbetstid, behovsanställningar samt skift- och nattarbete som vänder sig till Försäkringskassan med frågor om deras rätt till ersättning. Det rör i stor utsträckning LO-förbundens medlemmar. Beroende på arbetstidens förläggning och typ av årsarbetstid kan föräldrar som arbetar skift eller natt få ett markant större löneavdrag än den ersättning de får via TFP (se utredningen, sidan 199). Föräldrar med behovsanställningar har ofta problem att kunna visa att man skulle ha avstått förvärvsarbete. LO anser inte att utredningens förslag om förbättrad information till föräldrar om förutsättningarna i regelverket är tillräckligt. Regeringen bör se över förutsättningarna att utforma regelverket så att även atypiska anställningsformer och arbetstider kan få ersättning som upplevs vara rättvisa. Det är en relevant del av försäkringens legitimitet.

Nya förmånstider

LO tillstyrker utredningens förslag att utöka rätten till tillfällig föräldrapenning vid särskilda behov från 16 till 18 år.

Utredningen menar att 40 dagar per barn och år enligt statistiken med marginal räcker för de flesta föräldrar. Men den betonar också att det finns grupper av föräldrar och barn som har markant större behov än dagens 120 dagar. LO vill betona att föräldrar med barn som har stora vård och omsorgsbehov ofta har en utsatt situation på arbetsmarknaden och i arbetslivet. Förändringar av regelverken får inte försämra för dessa föräldrars möjligheter att kombinera arbete och familj, för att kunna försörja sig själva.

LO anser inte att förslaget om att begränsa antalet ersättningsdagar utan intyg till 40 dagar är ändamålsenligt, utan att det i stället kan leda till oönskade konsekvenser. Det är inte otroligt att föräldrar kommer att sträva efter att skaffa läkarintyg så tidigt som möjligt för att undvika att "slå i taket" på försäkringen. Det kan leda till ett onödigt tryck på hälso- och sjukvård vid hälsotillstånd som i sig inte kräver läkarkontakt.

Utredningen menar att begränsningen av antalet dagar utan intyg ska vara en signal till föräldrar att inte använda försäkringen på fel sätt. LO anser att möjligheten att retroaktivt räkna av antal dagar utan intyg kan minska överskådligheten i försäkringen, och därmed motverka utredningens syfte.

Om syftet med begränsningen av antalet dagar är minska avsiktlig och oavsiktlig felanvändning av försäkringen anser LO att en förbättrad kontroll och förebyggande insatser är att föredra.

Bedömning av allvarligt sjukt barn tas bort

Utredningen föreslår att kravet på bedömning av allvarligt sjukt barn för fortsatt rätt till TFP tas bort, i och med intygskravet från dag 41. Syftet är att göra försäkringen göra mer tillgänglig för föräldrar till barn med långvariga behov av omsorg. Om förändringarna i förmånstider införs, anser LO att det är viktigt att säkerställa att kravet på allvarlig sjukdom inte implicit ligger kvar i bedömningen av intyg efter dag 40, och att det i praktiken blir svårt för föräldrar att få rätt till TFP redan efter dag 40, trots utredningens intentioner om motsatsen.

Nya förmånssituationer

LO ställer sig positivt till de nya förmånssituationer som föreslås. Särskilt positivt är att utredningar och möten med personal som lyder under socialtjänstlagen (SoL) kommer att vara grund för tillfällig föräldrapenning. Det är viktigt att föräldrar kan ta del av förebyggande och behandlande arbete som verksamheter inom ramen för SoL kallar till.

Förutsättningar för ersättning för arbetslösa

LO tillstyrker utredningens förslag att tydliggöra praxis att en arbetslös ska avstå ersättning med arbetslöshetsförsäkring för att få TFP, men att kravet inte ska gälla om föräldern blir arbetslös under en sammanhängande period med hel ersättning. Det är viktigt att föräldrar till barn med långvariga behov av vård och omsorg inte straffas vid arbetslöshet.

Höjt tak i den tillfälliga föräldrapenningen

LO tillstyrker utredningens förslag om att taket i den tillfälliga föräldrapenningen ska höjas från dagens 7,5 till på sikt 10 prisbasbelopp. Idag är taket i den tillfälliga föräldrapenningen lägre än inom både föräldrapenningen och sjukpenningen. I ett första steg bör taket höjas till samma nivå som inom sjukpenningen (8 prisbasbelopp), något som också föreskrivs i Balansdirektivet (EU) 2019/1158.

Jämställt uttag av den tillfälliga föräldrapenningen

Utredningen har haft som utgångspunkt att den tillfälliga föräldrapenningen ska användas mer jämställt. LO anser inte att utredningen presenterat några förslag som kan förväntas leda till en mer jämställd användning.

Konsekvenserna av eventuella förändringar måste utvärderas ur ett jämställdhetsperspektiv.

Med vänlig hälsning
Landsorganisationen i Sverige

Susanna Gideonsson

Joa Bergold
Handläggare